

PRZEGLĄD LITERATURY. BIBLIOGRAFIA.

St. Brzozowski. Jan Śniadecki, życie i dzieła. Z Serji wydawnictwa: „Książki dla wszystkich“ M. Arcta w Warszawie, 32°, str. 147.

Żywo i z widocznem umiłowaniem przedmiotu skreślony żywot znakomitego nieznanego i obywatela. Są jednak szczegóły nieściśle lub całkiem błędne, domagające się sprostowania. Do takich należą np. zdanie (str. 64), że Śniadecki był profesorem astronomii w Uniwersytecie wileńskim (kiedy wiadomo, że obok urzędu rektora zajmował tylko stanowisko astronoma-observatora), że „w Geografii“ swej miał Śniadecki wyprzedzić jakoby Laplace'a (str. 87) w wykładzie zastosowań teorii siły ciężkości do wyjaśnienia zjawisk zachodzących we wszechświecie; że jego „Trygonometria“ zawiera rzeczy bezwzględnie nowe i stanowiące samodzielne odkrycia w dziedzinie tej nauki (str. 87), (kiedy wiadomo, że te odkrycia sprowadzają się do nadania innej formy znanym wzorom trygonometrycznym) i t. d. Szerzej rozpisuje się autor o poglądach filozoficznych Śniadeckiego, uważając jego działalność filozoficzną za „najważniejszą z tego wszystkiego, co uczynił Śniadecki na polu myśli teoretycznej“. Ulegnięcie wpływom filozofii zdrowego rozsądku uważa autor za skazę na umyśle Jana Śniadeckiego i jego poglądach filozoficznych; poza tem filozofia Śniadeckiego, zasadniczo ją uważając, jest, według autora, pozytywną teorią nauki i pomimo swych braków jest bardzo wielkiem zjawiskiem w dziejach myśli polskiej. Kończy rzecz całą rozdział o poglądach literackich Jana Śniadeckiego i o Śniadeckim jako pisarzu.

Oczytany w bieżącej literaturze filozoficznej autor lubi dygresye, które wydają nam się w książce tej zbytecznymi. Do takich zaliczamy np. przypisek (str. 93), w którym, obok Kanta i De Gerando, występuje Mickiewicz z księdzem Bakka i Ibsen z Zygmuntem Przybylskim; przypisek na str. 119—120 o „Mechanice społecznej“ Leona Winiarskiego i t. d.

S. D.

Olof Linders. Die für Technik und und Praxis wichtigsten physikalischen Grössen in systematischer Darstellung sowie die algebraische Bezeichnung der Grössen, Physikalische Masssysteme, Nomenklatur des Grössen und Masseinheiten. Mit 43 Textfiguren. Leipzig. Verlag von Jäh und Schenke (Rossberg'sche Buchhandlung) 1904, 8°, str. 396.

Układ tej książki jest następujący: Rozdział I. Wielkości techniczno-fizykalne. Rozdział II. Mierzenie wielkości techniczno-fizykalnych i jednostki dla tych pomiarów. Rozdział III. Definicja słowna i algebraiczna wielkości fizykalnych, zachodzących najczęściej w technice; A) Wielkości geometryczne i ich jednostki; B) Wielkości mechaniczne i ich jednostki; C) Wielkości kaloryczne (cieplne) i ich jednostki; D) Wielkości optyczne i ich jednostki; E) Wielkości elektrostatyczne i ich jednostki; F) Wielkości magnetyczne i ich jednostki; G) Wielkości elektrodynamiczne i ich jednostki; H) Wielkości elektromagnetyczne i ich jednostki. Rozdział IV. Układy techniczno-fizykalne miar: A) Układ techniczno-fizykalny, sprowadzony do decymetru, kilogramu, sekundy, jako miar podstawowych; B) Układ techniczno-fizykalny, sprowadzony do centymetru, kilogramu, sekundy, jako miar podstawowych; C) Porównanie fizykalnych układów miar. Rozdział V. Nomenklatura techniczno-fizykalnych jednostek miar.

Powyższy spis tytułów daje wyobrażenie o układzie i treści tej książki. Autorowi szło o systematyczne i zarazem — jak powiada w przedmowie — przejrzyste zestawienie miar fizykalnych, stosowanych w technice i praktyce. Postawił sobie przytem zadanie ujednostajnienia nomenklatury i znakowania tych wielkości i jednostek, które przez różnych autorów są rozmaicie nazywane i oznaczane. Co

się tyczy zwłaszcza znakowania, autor jest zdania, że litery jednego tylko alfabetu nie wystarczają i dlatego do oznaczenia wielkości geometrycznych i techniczno-fizykalnych proponuje wprowadzenie liter wielkich i małych z alfabetów łacińskiego, niemieckiego, rosyjskiego i greckiego. Podana w Rozdziale I-ym tablica zawiera przeszło setkę symboli, w ten sposób utworzonych. Nie wydaje nam się, aby ten system mógł okazać się łatwym do zapamiętania i w stosowaniu, i zachodzi poważna wątpliwość, czy cel zamierzony może być na tej drodze osiągnięty. Autor poświęcił dużo czasu i trudu na opracowanie swej książki i starał się zebrać bardzo bogaty materiał do użytku techników i inżynierów, zwłaszcza zawarty w licznych tablicach i wzorach.

S. D.

Dr. M. W. Travers und Dr. Tadeusz Estreicher. Experimentelle Untersuchung von Gasen von Dr. Morris W. Travers, deutsch dr. T. Estreicher nach der englischen Auflage vom Verfasser unter Mitwirkung des Uebersetzers neu bearbeitet und erweitert. Braunschweig 1905, str. XII, 372.

Od czasu pojawienia się w siódmym dziesiątku ubiegłego stulecia, klasycznej książki Bunsena „Geometrische Methoden“, fizyka i chemia—gdyż do obu tych dziedzin wiedzy dzieło, wydane pod powyższym tytułem należy—nie posiadały wyczerpującego przewodnika w robotach laboratoryjnych, odnoszących się do badania gazów. Tymczasem zadania wzrastały, a zmusności piętrzyły się coraz bardziej. Pamiętne doświadczenia Wróblewskiego i Olszewskiego w r. 1882 stworzyły nowy dział nauki o gazach, rozszerzony dzisiaj do imponujących rozmiarów. Nowy impuls dało odkrycie szeregu nowych gazów w atmosferze ziemi przez Ramsaya i Rayleigha. Ostatnie lata przyniosły nową zdobycz w postaci różnych produktów gazowych, wydawanych przez ciała promieniotwórcze, a badacze tej niezmiernie interesującej dziedziny stanęli odrazu oko w oko wobec niesłychanych przedtem trudności technicznych. Chodziło przecież niekiedy o wyczerpujące zbadanie własności nowego gazu, którego cały zapas, zdobyty wielkim trudem i kosztem, przedstawił się w postaci ledwo widzialnej banieczki.

Autor omawianej tu książki, Dr. T r a v e r s, był, jak mało kto, powołany do zabrania głosu w tych sprawach i do pouczenia drugich, gdyż szczęśliwy traf zdarzył, że, jako współpracownik Williama R a m s a y a, brał czynny i wybitny udział w rozwiązaniu wszystkich tych głośnych i wspaniałych zadań, które przyniosła nam ostatnia doba rozwoju nauki. Dostrzeże to odrazu każdy, kto tę książkę weźmie do ręki. Na każdej stronicy widać, że ma się do czynienia nie z wiedzą papierową, przekalkowaną z innych książek, lecz z nauką żywą, opartą na osobistym doświadczeniu, a opieczętowaną—jak to zwykle bywa—niejednym zawodem i niepowodzeniem.

W dwudziestu dwu rozdziałach autor opisuje szczegółowo metody i przyrządy, służące do otrzymywania, pompowania, przelewania i mierzenia gazów; gazom grupy helowej poświęcony jest osobny rozdział. Dalej znajdujemy sposoby analizy gazów, wyznaczania gęstości, ściśliwości, rozszerzalności i wielkości krytycznych. Metody skraplania gazów i manipulacje z gazami skroplonemi zajmują dwa rozdziały. Na koniec podane są metody pomiaru rozpuszczalności, ciepła właściwego i ciepła parowania, dyfuzji, załamania światła, tudzież analiza widmowa.

Dr. E s t r e i c h e r, docent Uniwersytetu Jagiellońskiego i asystent w I-szej pracowni chemicznej tegoż Uniwersytetu, wslawionej znanymi badaniami gazowemi profesora O l s z e w s k i e g o, jest nie tylko tłumaczem, ale współpracownikiem D-ra T r a v e r s a w obrobie niemieckiej edycji. Uzupełnił literaturę aż do ostatnich dni i opracował rozdział o ciepłe parowania. Znana skrupulatność tłumacza daje gwarancję, że pod względem autentyczności dat wydanie niemieckie przewyższy oryginał angielski.

Pod względem piękności wydania, druku i rycin (144 w tekście) książka odpowiada znanej tradycji księgarni Viewega.

A. Witkowski.

Wł. F o l k i e r s k i. Zasady Rachunku różniczkowego, wyłożył w sposób przystępny dla początkujących . . . , Inżynier cywilny, b. uczeń Szkoły Politechnicznej w Karlsruhe, b. profesor Mechaniki Szkoły wyższej przygotowawczej w Paryżu, b. profesor Uniwersytetu Ś-go Marka w Limie. Wydanie drugie, tom I z 55-ma figurami w tekście. Warszawa 1904, 8-o, str. XII, 574. Gena rs. 2 kop. 40.

Jest to tom X-ty „Dzieł i rozpraw matematyczno-fizycznych“, wydawanych A. Czajewicza i S. Dicksteina z zapomogi Kasy pomocy dla osób pracujących na polu naukowym, imienia Józefa Mianowskiego.

Feliks Wiśniewski. Wyprostowanie okręgu i kwadratura koła. Warszawa 1904, 8-o, stronic (nieliczbowanych) 14.

A. Witkowski. Zasady Fizyki. Zeszyt drugi tomu II-go, Warszawa 1904, 8-o, od str. 305 do 571.

Zeszyt ten obejmuje Naukę o ciepłe, Fizykę cząsteczkową, Naukę o promieniowaniu (Optykę) i stanowi tom X ty „Dzieł i rozpraw matematyczno-fizycznych“, wydawanych przez A. Czajewicza i S. Dicksteina z zapomogi Kasy im. Józefa Mianowskiego.

Spostrzeżenia meteorologiczne, dokonane w ciągu czterolecia 1877 — 1900 na stacyach meteorologicznych sieci warszawskiej, wydane przez Stację meteorologiczną przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie. Warszawa 1904, 8-o wielk. str. 193.

Jest to odbitka z tomu XVIII „Pamiętnika fizyograficznego“.

A. Witkowski. Zasady Fizyki, tom I: Fizyka ogólna, Dynamiczne własności materii, Akustyka. Wydanie drugie. Warszawa 1904, 8-o, str. 542. Cena rub, 2.

Jest to tom XI-ty „Dzieł i rozpraw matematyczno-fizycznych“, wydawanych przez A. Czajewicza i S. Dicksteina.

M. Smoluchowski. O powstawaniu żył podczas wypływów cieczy. Z 7-ma rycinami. Kraków. Nakładem Akademii Umiejętności, 1904, 8-o, str. 14.

Osobne odbicie z „Rozpraw Wydziału matematyczno-przyrodniczego“ Tom XLIV, Serya A.

L. Bruner. Pojęcia i teorie chemii. Warszawa, 1904. 8-o, str. 241.

Dr. J. Kowalczyk. Catalog von 6041 Sternen zwischen 1°50' und 7°10' südlicher Declination für das Aequinoctium 1880.0. hergeleitet aus den Beobachtungen am Reichenbach und Ertel'schen Meridiankreise der K. Universitäts-

Sternwarte zu Warschau von, Observator der Sternwarte. Herausgegeben von der Sternwarte, Warschau 1904, 4-o, str. V, 189.

Sprawozdanie o tej pracy podamy w następnym zeszycie „Wiadomości matematycznych“.

F. Haber und L. Bruner. Das Kohlenelement, eine Knallgaskette. (Aus dem Chemisch-Technischen Institut der Technischen Hochschule Karlsruhe in B).

Odbitka z czasopismu „Zeitschrift für Elektrochemie“ № 37, 1904, str. 697—713.

M. v. Smoluchowski Ueber Unregelmässigkeiten in der Vertheilung der Gasmolekülen und deren Einfluss auf Entropie und Zustandsgleichung. Separat-Abdruck aus der Boltzmann-Festschrift 1904. Leipzig. J. A. Barth, str. 626—643.

M. Smoluchowski. On the Principles of Thermodynamics and their Applications by the Method of dynamical similarity to some special Problems.

Odbicie z „Philosophical Magazine“ za czerwiec 1904, str. 667—681.

G Vivanti. Uebersicht der Theorie der Gleichungen vom fünften Grade. Sonderabdruck aus „Archiv der Mathematik und Physik“⁽¹⁾ III Reihe, VIII, str. 54—63, 120—130.

George Brun Halsted. The Lobachevski Prize. Reprinted from „Science“ N. S. Vol. XX. № 507, pages 367, September 16. 1904.

Z publikacyj towarzystw naukowych i z czasopism.

Bulletin International de l'Académie des sciences de Cracovie, Classe des sciences mathématiques et naturelles.

№ 4. Kwiecień 1904. K. Dziewoński. Ueber Tribenzydekacyclen, einen neuen aromatischen Kohlenwasserstoff. K. Dziewoński. Ueber die Konstitution des β — phenylacenaphtylmetans und seine Oxydationsderivate.

№ 5. Maj 1904. J. Hepter i L. Marchlewski Studies on the blood coloring mater.

№ 6. Czerwiec 1904. T. Godlewski. Sur la dissociation des électrolytes dans les solutions alcooliques. W. Steklhoff. Addition au mémoire: Sur la théorie des séries trigonométriques.

W zeszycie III tomu VII „Przeglądu filozoficznego“ Wł. Gosiewski ogłosił rozprawę p. t. „O zasadach prawdopodobieństwa“ (str. 270—293), stanowiącą ugrupowane w całość wyjątki z obszerniejszej pracy, przygotowywanej przez autora. Zasadnicze poglądy Gosiewskiego na pojęcia i podstawy teorii prawdopodobieństwa znane są czytelnikom naszym z artykułów autora, ogłoszonych w t. V i VI „Wiadomości matematycznych“. Praca niniejsza, przeznaczona dla czytelników, którzy nie studyowali specjalnie matematyki, obejmuje, prócz wstępu, następujące rozdziały: Określenie i reguły prawdopodobieństwa (§§ 1—87). Teoria filozoficzna prawdopodobieństwa, złożony z ustępów: Prawdopodobieństwo a posteriori i prawdopodobieństwo a priori (§§ 9—13); Zasada indukcji (§§ 14—18); Zasada główna indukcji (§ 19); Dedukcja § 20.

№ 9 i 10 t. VII czasopisma „Revista de ciencias“, wychodzącego w Limie w Peru pod redakcją prof. Villareala, zawierają obszerny życiorys (str. 193—203) nieodżałowanego Wł. Folkierskiego, który, jak wiadomo (patrz „Wiadomości matematyczne“ tom niniejszy (str. 164—169), zajmował (1875—1889) ważne i zaszczytne stanowiska w Rzeczypospolitej peruwiańskiej. Życiorys ten podnosi z gorącym uznaniem wielkie zasługi Folkierskiego w sprawach naukowych i publicznych. Do życiorysu dołączone są, w przedruku z akt uniwersytetu Ś-go Marka w Limie: uchwała fakultetu, nadająca Wł. Folkierskiemu godność doktora honoris causa za zasługi naukowe, przemówienie dziekana w czasie tej uroczystości, mowę Folkierskiego, w której streszcza on poglądy swoje na doniosłe zadania nauk matematyczno-fizycznych.

KRONIKA.

Akademia Umiejętności. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

Posiedzenie z dnia 11 kwietnia 1904 r.

St. Niementowski przedstawił dwie prace Karola Dziewońskiego, a mianowicie: ¹⁾

¹⁾ Według Sprawozdań miesięcznych Akademii Umiejętności.